

STM 1969

Musikforskare – behövs de?

**Tankar i samband med etableringen av ämnet musikvetenskap
i Göteborg**

Av Jan Ling

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan
tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska
samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat till-
låtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upp-
hovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av
enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela
databasen.

Musikforskare, behövs de?

Tankar i samband med etableringen av ämnet musikvetenskap i Göteborg

Av Jan Ling

Hur många musikforskare behövs egentligen i Sverige? Hur ser arbetsmarknaden ut för blivande 20-40-60-80-poängare och musikkandidater? Ingmar Bengtssons analys av »Den svenska musikforskningens aktuella läge och uppgifter» i denna tidskrift årgång 1959 är i hög grad aktuell litteratur även efter 10 år: musikforskningen har visserligen ändrat namn och kallas numera musikvetenskap och en hel del förändringar har skett och kommer att ske i kursinnehållet, men i stort är utbildningen på grundnivå densamma, om än i nedbantat skick. Inte heller arbetsmarknaden synes ha genomgått någon metamorfos: under Bengtssons rubrik »Verksamhetsområden, anställningar m. m.» föreligger i stort de presumtiva arbetstillfällena som man med relativt rent samvete kan använda som »morot» och avskräckande exempel vid introduktionssammanträdet med de musikforskningsaspirerande studenterna. Den grundutbildning i musikvetenskap som ges vid våra universitet skulle väl kunna karakteriseras som en »gedigen allmänbildning» på musikens skilda områden, absolut nödvändig med hänsyn till att de studerande som kommer för att läsa ämnet ofta har synnerligen ojämn kunskapsnivå, vanligen beroende på vad de inhämtat genom självstudier efter avslutad skolgång. De nya givarna i undervisningen i grundskola och gymnasium har än så länge inte gett några positiva återverkningar. Speciellt dåligt tillgodosedda är de musikaliska hantverkskunskaperna.

De studerande som hitintills sökt sig till musikforskning (musikvetenskap) har varit mer besjälade av intresset för ämnet än inriktade emot speciella yrken. Men i framtiden är det sannolikt ytterst viktigt att ämnet får något slags »hallstämpel», dvs. att musikvetenskap leder till kvalificering för »etablerade» yrken som t.ex. bibliotekarie, lärare. I annat fall kommer musikvetenskap att förbli ett exklusivt uddaämne med om möjligt ännu större svårigheter att rekrytera studerande bland den speciella begåvningsstyp musiker-akademiker, vars flertal i dag går musikvetenskapens näsa förbi och i stället odlar musik som exklusiv hobby. Var skall vi finna dessa »fasta» yrken? Har verkligen musikvetenskapen någon funktion att fylla i dagens svenska samhälle? Det är jag personligen fullt och fast övertygad om. Beträffande musikundervisningen på gymnasiet borde den teoretiska delen obetingat ges av studerande med högre betyg i musikvetenskap: att ha en överblick av musik i stort och viss tolerans mot andra än de etablerade musikaliska smakriktningarna är oerhört viktigt i den pedagogiska situationen. Som studierna

för musklärare f. n. är upplagda har de studerande under den ordinarie utbildningstiden liten möjlighet att få denna överblick, så hårt som de ansätts för att nå en elementär kunskapsnivå i ett otal praktiskt-musikaliska ämnen. Ett annat yrke för vilket musikvetenskap borde krävas är vissa bibliotekarieyrken. En undersökning av skivutlåning vid Göteborgs stadsbibliotek som gjorts av två studerande i musikvetenskap visar som biprodukt hur viktigt det är, att de som handhar inköp och uppordnar skivbibliotek verkligen har kännedom om musik av skilda slag, osv.

Ämnet musikforskning infördes som examensämne vid Göteborgs universitet vårterminen 1968, och studerandeantalet har sedan dess växt från ca 25 för 1 och 2 betyg till 60 för samma betygsnivåer. Dessutom har ca 40 påbörjat studier för 3 betyg. Är det försvarligt att med ovan angivna auspicer starta ämnet musikvetenskap vid ännu ett universitet? För Göteborgs del obetingat *ja*. För det första finns ett musikkonservatorium som enligt förslag kommer att förvandlas till en musikhögskola och här kommer med all sannolikhet fler studerande att inrikta sig för högre studier i ämnet musikvetenskap inför en kommande pedagogisk, administrativ eller vetenskaplig verksamhet. För det andra finns sannolikt avsättning för musikvetenskapare inom skilda fack i Västsverige. Var »mättnadsgränsen» går beror väl i hög grad på hur de först utexaminerade kommer att fungera i arbetslivet, i vad mån musikvetenskapare synes fungera tillfredsställande i olika arbets-situationer. För det tredje bedrivs vid Göteborgs universitet en rad forskningsaktiviteter, exempelvis i socialantropologi, litteraturhistoria, konsthistoria, sociologi, vetenskapsteori m. fl. ämnen, där vi får hoppas att musikvetenskap i en framtid kan hjälpa till vad gäller specialfrågor om musik och samtidigt att ämnet erhåller impulser inför den planerade uppbyggnaden av en egen musikvetenskaplig forskning.

Undervisningen i Göteborg följer institutionen för musikvetenskap i Uppsala så nära lärarkrafter och undervisningsmaterial räcker. I Göteborg är emellertid undervisningen även samordnad med musikkonservatoriet, vars musklärare under två år följer samtliga moment för 40 poäng med undantag av musikteori, satslära och collegium musicum. Denna samordning har såvitt jag kan bedöma endast givit positiva erfarenheter. Teoretiskt och praktiskt musikintresse har förenats i en gemensam pedagogisk och vetenskaplig målsättning. Denna kontakt under studietiden mellan blivande musikadministratörer, musikskribenter och musikforskare å ena sidan och praktiskt utövande musiker å andra sidan bör förhoppningsvis leda till större förståelse mellan dessa båda grupper i arbetslivet. Liksom på övriga orter i landet, Uppsala, Stockholm och Lund, söker vi i Göteborg experimentera med olika undervisningsformer och anpassa dem efter studenternas krav, utan att därför ge avkall på undervisningens kvalitet och kvantitet. Bl. a. har de konventionella katederföreläsningarna nästan helt frångåtts till förmån för ett slags samtalsföreläsningar, inför vilka studenterna anmodas att läsa in vissa avsnitt av kurslitteraturen och inhämta viss repertoarkännedom. Problemet för föreläsaren är naturligtvis att avväga hur mycket tid som skall ägnas till presentation av stoff utöver kurslitteraturen, och hur mycket tid till diskussion och debatt kring själva kursinnehållet.

Grupparbeten har införts i så stor utsträckning som möjligt, speciellt beträffande

proseminarieövningarna, till vilka jag återkommer längre fram. Varje termin anordnas två kursvärderingar, en vid terminens mitt och en vid terminens slut, där studenterna ges möjlighet att kritisera och värdera olika undervisningsmoment och litteratur. Efter det att resultaten analyserats anordnas offentlig debatt kring principiella problem angående undervisningen. Ett debattämne som anknyter till inledningens frågeställning har gällt just undervisningens innehåll, om den skall anpassas efter olika »avnämares» (t. ex. Sveriges Radio, biblioteken, Statens Institut för Rikskonserter osv.) krav. (Vi har för avsikt att söka utröna om vederbörande institutioner kan precisera dylika »krav», och likaledes hoppas vi under kommande termin få besök av tjänstemän från dessa institutioner som informerar om den verksamhet som bedrivs och om olika »musikarbetens» art.)

Någon vetenskaplig forskning i ordets egentliga bemärkelse har ännu inte hunnit igångsättas i Göteborg. Men proseminarierna inriktades redan från början mot att (vid sidan av behandlingen av musikhistoriska problem) söka skapa en grundval för en forskning vars syfte skulle vara att *undersöka musiken i dagens samhälle och dess funktion för den enskilda människan*. Varje termin har en arbetsplan framlagts gällande en ny etapp för undersökningen, som har Göteborg som undersökningsområde och går under rubriken »Musiklivet i en stad». Vi söker kartlägga olika musikaktiviteter och diskutera orsakssammanhang beträffande »musikproduktion», »distribution» och »konsumtion». Arbetet bedrivs inte enligt »hård»-datametoder, dvs. medelst utfrågning av ett stort antal personer, utan vi begränsar oss till blygsamma små »fall»-studier, där vi, delvis med metoder hämtade från angränsande discipliner, söker beskriva och förklara avgränsade fenomen i musiksamhället. I samband därmed har vi fått stimulerande kontakter med dagens händelser inom musiklivet, vilket i sin tur lett till en ytterst livlig musikdebatt bland de studerande. Undersökningen var från början tänkt att utmytna i en beskrivning av Göteborg som musikstad och dessa planer är på intet sätt skrinlagda. Men från rent beskrivande inriktas undersökningen alltmer på att gälla generella metodproblem, där vi hoppas att så snart som möjligt kunna pröva våra »fall»-studier på ett större material, se om de resultat vi fått fram kan anses allmängiltiga för hela vårt samhälle. Aktualiteten i materialet har också haft till följd att intresset för »utopier», skapandet av förslag till »ideallösningar» av problem blivit alltmer markerat, en utveckling som jag personligen hälsar med glädje.

Den forskning som planeras i nästa etapp kan inte bedrivas med personal och medel inom ämnets nuvarande ram. Här måste en nyordning till, och under nästkommande läsår kommer noggranna kalkyler att göras för en ansökan hos Riksbanksfonden för medel att bygga upp en samhällsinriktad musikforskning, delvis så baserad att den skall kunna emotta beställningsarbeten från skilda intressenter. Sådan forskning bedrivs f. n. i huvudsak inom enskilda musikinstitutioner och företag, men det finns såväl inom som utanför desamma flera som förordar att samhällsforskning på musikens område även borde bli universitetens angelägenhet och skyldighet. Teater- och Orkesterrådet skriver bl. a. följande i sitt förslag till »Orkesterorganisationen i Sverige» (s. 12):

»Samhällsinriktade musikforskningsresurser måste skapas för att möjliggöra en säkrare grundval för musikpolitiska åtgärder. Ett sådant forskningsprogram kan skapas i samarbete

mellan våra riksinstitutioner SR (Sveriges Radio), IRK (Institutet Rikskonserter), musikhögskoleväsendet — *men bör som forskaruppgift realiseras vid universiteten.* [Min kursivering.] Till en början kan detta möjligen ske som enstaka tvärvetenskapliga uppdrag, men snart kommer behovet av en fullständig institution för samhällsinriktad musikkforskning att göra sig gällande. En sådan institution skulle också bli av stor betydelse för våra möjligheter att utbilda musikadministratörer, orkester- och regionintendenter m. fl.»

Möjligheten för en framtida expansion av ämnet musikvetenskap vid Göteborgs universitet är sannolikt förknippad med en dylik aktivitet. Det synes nämligen knappast realistiskt att med nuvarande satsning på humanistisk utbildning och forskning räkna med en professur i musikvetenskap i Göteborg. Men med en grundutbildning, kombinerad mellan musikhögskola och universitet, och en högre utbildning, delvis knuten till ett specialforskningsprojekt, hoppas vi kunna skapa en institution i framtiden, vars verksamhet kompletterar övriga musikvetenskapliga institutioner i landet och därmed får en funktion i vårt musikliv.

Till slut några ord om verksamhetens nuvarande stabilitet. Ämnet skall vara examensämne så länge artikelförfattaren »är villig och oförhindrad att förrätta examination i ämnet». Detta Kungl. Maj:ts beslut att »hänga upp» ämnet på en person är otillständigt med tanke på såväl studenternas studietrygghet som ämnets kontinuitet vid universitetet och integrering med övriga forskningsaktiviteter därstädes. En eller två fasta tjänster vid universitetet, varav en gärna kombinerad med musikkonservatoriet skulle skapa ett annat underlag än det nuvarande, som gör det omöjligt att knyta fast lärar- och administrationspersonal till ämnet.

Att ämnet överhuvud taget etablerats i Göteborg beror på det förarbete som utförts av Göteborgs universitet och Göteborgs musikkonservatorium, den stora arbetsinsats som universitetets personal offrade i själva begynnelse- och uppbyggnadsskedet och studenter, som med ingen eller »symbolisk» betalning hjälpt till med praktiskt arbete och deltagit i planläggningar och beslut.

Ämnet började sin verksamhet inom Göteborgs musikkonservatoriums lokaler, och konservatoriet har varit och är fortfarande ur flera aspekter en ytterst viktig hörnsten för den musikvetenskapliga verksamheten. Den misstänksamhet som tidigare rådde mellan den praktiska musikutbildningen och musikkforskningen har således helt försvunnit och i stället har ur en praktiskt-musikaliskt inriktad läroanstalt framväxt en teoretisk musikalisk verksamhet.